

Фрунза Світлана Анатоліївна
доцентка, кандидатка економічних наук,
завідувачка кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічного інституту імені Роберта Ельворті

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-335-7-30>

МЕТОДИКА СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ

Сучасний стан банківської структури характеризується ризиковою складовою фінансового забезпечення на рівні стресової ситуації в Україні. Вплив геополітичного, демографічного та макроекономічного шоку на банківський ринок, визначив стійкість фінансових інститутів в наслідок здійснених реформ та своєчасних антикризових заходів в процесі воєнних дій. Попри зовнішні загрози, банкам вдалося зберегти приплив коштів населення на рахунки та адаптувати операційні процеси до початку активних воєнних дій.

Моніторинг – це один із заходів фінансового менеджменту, для забезпечення оцінки надійності банків – партнерів, проведення аналізу їх рейтингу. Після фінансової кризи (2008–2009 рр.) почали приділяти увагу застосуванню стрес-тестуванню для визначення державного регулятора щодо банківської діяльності. Щорічні стрес-тести – один із інструментів контролю, що забезпечує оцінку їх стійкості в кризових ситуаціях.

Стрес-тестування – це метод оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик, та у визначенні шокової величини зміни зовнішнього фактору – валютного курсу, процентної ставки тощо. Його мета – прогнозування змін у вартості банківського портфелю або впливу негативних фінансових факторів ризиків на макроекономічному рівні [3].

Аналізуючи розвиток банківського сектора, можемо спостерігати що кількість банківських установ на початку вересня 2023 році визначається в розмірі 65 банків. За 2022 рік скорочення банківських підрозділів відбулось на 20% (з 6685 до 5336). При цьому, внаслідок окупації південно-східних територій країни, закриття цих 1349 відділень перевищує показник 2021 року (в даний рік скоротили 449 підрозділів). Тому, в умовах воєнного часу процес перевірок зі сторони НБУ щодо надійності банків для забезпечення фінансової стабільності бізнесу та не втрати клієнтів – основна задача яку ставить перед собою буд-яка фінансова організація.

Задля своєчасного виявлення проблем в банках експерти Національного банку (Департамент банківського нагляду, незалежні аудитори) проводять стрес-тестування на початку року.

Порядок здійснення стрес-тестування НБУ передбачає такі етапи: перевірка аудиторськими фірмами якості активів банку та прийняття забезпечення за кредитними операціями; екстраполяція результатів першого етапу та оцінка достатності капіталу банку на дату оцінки; оцінка НБУ достатності капіталу за результатами стрес-тестування за базовими та несприятливими прогнозними макроекономічними ситуаціями.

В 2021 році 30 банків, що мають 93% активів банківської системи проходили стрес-тестування НБУ. На весні 2023 року 20 найбільших банківських установ (обсяг чистих активів яких перевищує 90% активів усієї банківської системи): ПриватБанк, Ощадбанк, ПУМБ, Сенс Банк, Укргазбанк, ОТП Банк та ін. Відповідно оцінки НБУ сумарний обсяг активів банків становив 2,6 млрд грн, обсяг коштів фізичних осіб, розміщених у банках, – 911 млрд грн, кредитний портфель – 605 млрд грн. Найбільший прибуток, після оцінювання НБУ, мають: ПриватБанк (16 млрд грн), Ощадбанк (2,1 млрд грн), Райффайзен Банк (2,1 млрд грн). Надходження коштів найбільше було за рахунок відсоткових доходів, близько 66% складає її частка у структурі доходів. Збитковими зазначені 5 банків: Мотор-Банк (-25,4 млн грн),

БТА Банк (-8,1 млн грн), Правекс Банк (-4,8 млн грн), Український банк реконструкції та розвитку (-0,9 млн грн) [2].

За його результатами банкам надається час, щоб усунути слабкі місця, розробити програму до капіталізації. Вони матимуть час аж до квітня 2026 року, для того щоб регулятивний капітал (Н2), та нормативі достатності основного капіталу (Н3) відповідали встановленим законодавствам відповідних нормативів [1].

Особливості стану країни в 2023 році зумовлюють зміну рішень за стрес-тестами залежно від ситуації у сфері безпеки. На самому початку війни банки зіткнулися за такими реаліями:

- скорочення чисельності банків наслідок ліквідації банків, що належали російському уряду;
- більшість банків закрились у тих регіонах, що окуповані і де є ризи вторгнення;
- встановлення лімітів на зняття готівки;
- збільшення розміру заборгованості через неповернення кредитів;
- надходження на рахунки клієнтів зменшуються через зниження ділової активності та зростання безробіття.

Для захисту банківських даних, НБУ дозволив банкам зберігати інформацію в хмарних сховищах, які розташовані в ЄС, Канаді, США.

Базовими факторами ризику в банківській системі на макроекономічному рівні, є: рівень політичної та геополітичної стабільності; стабільність економічної ситуації; стійкість фінансових ринків; зміни процентних ставок; курсові коливання валюти; розвиток міжбанківського ринку.

Макроекономічний прогноз НБУ передбачає такі основні параметри базового сценарію: поступове зростання реального ВВП; інфляція поступово знижується та досягає рівня 6% у 2025 році.

Враховуючи чинники впливу на погіршення капіталу в банках є необхідність в подальшому проведенні стрес-тестування, що передбачає:

- оцінку показників діяльності банків або банківської системи (визначається боргове навантаження та спроможність обслуговувати борг);
- тестування впливу несприятливих подій на ці показники;
- визначення необхідних заходів для підвищення стійкості банків.

Отже, для успішного функціонування банки повинні продовжувати надавати послуги, підтримувати роботу мереж, зберігати операційну ефективність, прибутковість та нарощення капіталу. Крім того, повинен бути лояльний вплив НБУ в діяльності комерційних банках на умовах усунення недоліків ліквідності, кредитування в сучасних макроекономічних умовах. Контроль щодо формування фінансових коштів в банку повинен бути завжди, оптимальним інструментом якого є проведення стрес-тестування.

Література:

1. Вижили та вистояли. НБУ завершив перший етап стрес-тестування банківської системи та готує деякі регуляторні посилення. 2023. URL: <https://mind.ua/publications/20266138-vizhili-ta-vistoyali-nbu-zavershiv> (дата звернення: 03.12.2023).
2. НБУ запускає стрес-тестування 20 банків. Хто потрапить під перевірку: повний список. 2023. URL: <https://mind.ua/publications/20257494-nbu-zapuskae-stres> (дата звернення: 03.12.2023).
3. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України : Постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09> (дата звернення: 03.12.2023).